

УДК 271.4 (477.86) – 9

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.7>

## НАРИС ІСТОРІЇ ПАРАФІЇ СВЯТИХ БЕЗСРІБНИКІВ І ЧУДОТВОРЦІВ КОСМИ І ДАМ'ЯНА В СЕЛІ ПЕТРИЛІВ

**Віталій Деркач**

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого,  
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін  
вул. Софрона Мудрого, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна  
<https://orcid.org/0000-0001-7706-801X>*

**Ростислав Мужик**

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого,  
кафедра богослов'я  
вул. Софрона Мудрого, 22, 76019, м. Івано-Франківськ, Україна  
<https://orcid.org/0009-0005-5730-2442>*

У статті подається дослідження історії парафіяльного життя села Петрилів від моменту першої згадки про будову церкви і аж до легалізації діяльності УГКЦ: спочатку розглядаються первісні згадки про церкву з XVI ст.; після цього дослідження продовжується у розгляді хронологічного відтинку XVII-XVIII ст.; наступний етап – детальніший аналіз подій історії парафії з середини XIX ст. і аж буквально до кінця XX ст. і таким чином розкривається цілісна картина становлення та розвитку парафії в селі Петрилів від першої письмової згадки про парафію, включно аж по сьогодні. Як підсумок розгляду історії парафії – подається список парафіяльних священників села: їхню біографію, спогади і відгуки про них місцевих жителів та аналізується їхня діяльність на локальному, регіональному та національному рівнях. Вкінці подано коротке узагальнення чому саме є так важливо досліджувати історію окремих парафій та визначено важливість такої науково-дослідної діяльності у формуванні національної свідомості та ідентичності для майбутніх поколінь.

У цьому дослідженні зроблено першу спробу з історії наукового краєзнавства Тлумаччини структурувати інформацію, наявну в історичних джерелах, що стосується важливих дат і подій з парафіяльного життя Петрилового, наприклад, про будову та освячення церкви; названо постаті, що доклалися у процесі фундації храму, тих хто її особливо активно підтримував; пригадується тих дослідників, які займалися вивченням цієї теми у своїх напрацюваннях; описано майновий стан парафії у різний час і динаміку його змін; зроблено перший найповніший список усіх священників (парохів, адміністраторів чи сотрудників) парафії із доповненням їхньої біографії і визначенням персонального внеску в розвиток церковного життя Петрилового.

Таким чином, можна підсумувати таке дослідження, як першу новітню краєзнавчу розвідку з історії окремої парафії Покутського краю, історії парафіяльного становища села Петрилів: духовного і матеріального, його культурний розвиток, розбудову.

*Ключові слова:* Петрилів, парафія, церква, УГКЦ, дослідження, парафіяльне життя, священники, парох, сотрудник, адміністратор, історичне (локальне) краєзнавство, село, громада, Шематизм.

**Постановка проблеми.** У час, коли національно-культурне та релігійне відродження нашого народу в незалежній Українській Державі стало можливим, все більше зростає інтерес до історичного краєзнавства. Очевидно, що без знання рідного краю годі говорити про національну гідність, самовідданість, національний менталітет. Святе відчуття

Батьківщини і рідної землі починається саме з рідного краю, свого села чи міста, вулиці, своєї домівки і своєї церкви, де людини народилась і виросла, де пройшло її дитинство і формація як особи.

З історії окремих населених пунктів, її культурних та релігійних пам'яток, з історії власних родин – твориться історія країни. На основі знань про рід, про складну історію місцевості та її життєві перипетії ми розуміємо неоднозначність тих подій та вчинків, які відбувалися на цій землі, багато чого переосмислюємо.

Невід'ємною складовою формування культурно-релігійної свідомості кожної людини зокрема відіграє і осередок її духовного народження та зростання – рідна церква, де її охрестили, перший раз поєднали з Христом у Таїнстві Євхаристії та провадили у свідомому релігійному житті. Через важкі історичні обставини ХХ століття для Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) та її найменших структур: парафій, церков та вірних, є важко достеменно прослідкувати їхній розвиток через брак джерельної інформації та її розпорошеність. Тому виникає критична необхідність цілісної систематизації історичної правди про кожну окрему парохію для висвітлення повноти багатства минувшини та достовірного її передання нащадкам.

**Виклад основного матеріалу.** Як і кожна, Петрилівська парафія та її храм святих безсрібників і чудотворців Косми і Дем'яна, мають свою історію і ця історія нерозривно пов'язана з Галичиною, Україною та греко-католицькою церквою в цілому. Здебільшого, вона переповідається родинними легендами, є предметом гордості громади за минуле свого села. Ось тому і виникає потреба заповнення прогалин у знанні про парафію для передачі історичної «естафети українськості» наступним поколінням.

**Огляд парафіяльного устрою села від першої письмової згадки про будову церкви до 1855 року**

Петрилівська церква згадується в документах з XVII ст. – в Катедратику Львівської єпархії 1680 року. Припускаємо, що тодішня церква була збудована в цьому ж столітті [16]. Однак у податковому реєстрі 1515 року в селі документується піп, отже, уже тоді, ймовірно, була церква [47, с. 172].

На жаль, якимось суттєвих знань з історії парафіяльного життя села до середини XIX століття включно ми не маємо. Однак, опираючись на дослідження професора Ігоря Скочиляса, отримуємо інформацію про те, що в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького зберігаються матеріали генеральних єпископських візитацій Устецького намісництва Галицького крилосу, записаних церковнослов'янською, латинською та польською мовами (Таблиця 1). У них ми віднаходимо три згадки про село Петрилів (також тут і про Новосілку) [21, с. 47, 147, 225, 417]:

Таблиця 1

Роки генеральної візитації	Рік в якому проходила візитація в селі Петрилів	Книга, аркуші
1730-1733	1732-1733	Ркл-11, арк. 136 зв.-137. <i>Оригінал</i>
1738-1744	1743	Ркл-16, арк. 333 зв.-334. <i>Оригінал</i>
1753-1757	3.II.1756	Ркл-18, арк. 330 зв.-332. <i>Оригінал</i>

Ці табличні посилання наведені як спрямування для подальшого опрацювання і поширення дослідження історії парафії села, оскільки, використовуючи їх, з'являється

можливість заповнити білі плями у знаннях про церковне життя Петрилово у XVII-XVIII століттях.

Дослідники сакральної дерев'яної архітектури Прикарпатського краю Громик В. та Слободян В. зазначають, що станом на 1741 рік в селі стояла дерев'яна церква, зведена у XVII ст. [3, с. 494], однак у середині XVIII ст. (вірогідна дата – 1755 рік, або ж 1756 [3, с. 494]) замість попередньої була зведена нова дерев'яна церква (ця ж церква позначена на карті 1783 року на місці сучасної [15]), яку рівно через сто років замінила наступна святиня, також з дерева на тому ж самому місці [46, с. 167]. Простояла вона дуже мало і згоріла у 1888 році [3, с. 494]. За одними даними вже в тому 1888 році збудували нову церкву [22, с. 99], за іншими даними – у 1892 році (або ж тоді її освятили) [46, с. 167]. Церква була парафіяльною. На Тлумаччині є 21 дерев'яна церква і Петрилівська є одна із них. На сьогодні – це пам'ятка архітектури місцевого значення в користуванні громади УГКЦ [16].

Дослідник Михайло Ковтун аналізує, що церква побудована у змішаному гуцульсько-покутському стилі із елементами більш сучасного стилю, який був поширений ближче до XX століття. Вважається, що вона збудована без жодного цвяха, а самі майстри не рубали дерева, а обробляли його тільки тешучи [20].

Щоб «не затрачати багато зусиль на перевезення» в селі Петрилів, на прикарпатському боці Дністра, використовували метод сплаву: деревину для спорудження церкви сплавливали Дністром з Карпат [18] та через річку з села Буківна переправляли сюди [20]. Розказують, що будували церкву гуцули, а місцеві жителі все купували, доставляли і допомагали їм робочою силою [17, с. 4].

Церква святих Косми і Дем'яна від часу свого заснування належала до Устецького деканату Львівської Архієпархії, а пізніше – Станіславської Єпархії [42, с. 152]. Дерев'яний парафіяльний дім (резиденцію) було збудовано у 1875 році. Метричні книги велися починаючи з 1785 року [46, с. 167]. З 1856 року в селі діяла парафіяльна школа. Вчителем був Йосип Малиняк [17, с. 3].



Рис. 1

Вперше церкву святих безсрібників Косми і Дем'яна було зображено на акварельній картині (Рис. 1) маловідомого, однак дуже талановитого художника та архітектора Антіна Вариводи (1908-1983 рр.) в 1936 році [5]. Як і всі інші, цю свою роботу митець виконав у місті Кракові, де користуючись малюнками та фотографіями інших авторів, творив власну дослідницьку спадщину [23, с. 10]. Але, на жаль, прототип акварелі 1936 року А. Вариводи, з якого він змальовував Петрилівську церкву, віднайти не вдалося [23, с. 274].

Існує твердження, що Антін Варивода підписував на деяких своїх рисунках дату освячення церкви [23, с. 10], але якщо вірити такому напису у правому нижньому куті картини Петрилівської церкви ([1786] – прим. автора), то вона не збігається із відомою

інформацію про церкві села (таке ж явище спостерігається і на багатьох інших його картинах), що, відповідно, вимагає точнішого дослідження авторських поміток художника на його роботах.

У всіх історичних джерелах філіальною (дочірньою) церквою до Петрилівської називається церква Різдва Пресвятої Богородиці у селі Новосілка без зазначення дати побудови храму [39, с. 96] до якої відносилися вірні села Золота Липа та Діброва з хуторами Дануте, Полонівський, Янівський [18, с. 177]. Однак в інших дослідженнях ми знаходимо інформацію про те, що церква була збудована 1729 року, а в другій половині XVIII ст. церкву зовні ремонтували і з'явилася помилкова думка вважати дату ремонту церкви датою її будови, про що свідчить табличка з написом на дверях церкви: «Село Новосілка, церква Пресвятої Богородиці, збудована: р. 1872 дня 24/12» [14].

Церква розташована біля центру села, при бічній дорозі, напроти забудови, на маленькій ділянці в оточенні дерев. Тризрубна, одноверха, видовжена в плані, оскільки захристія прибудована до вітваря по осі церкви. До речі, вітварем церква орієнтована до південного сходу. Церква опирається на бетонний фундамент.

Вхід – з півдня до бабинця. Під опасанням стіни ошальовані дерев'яною вагонкою. Вікна в стінах церкви дуже малі. Хрест, який вінчає маківку ліхтаря верху нави виглядає оригінальним, інші хрести нові. З півдня від церкви збереглася невелика дерев'яна двоярусна дзвіниця [14].

#### **Історії церковного життя села на хронологічному відтинку 1855-1938 рр.**

Примітним є те, що у історичному шематизмі Станіславської Єпархії за 1888 рік, коли говориться про парафію села Петрилів вказується, що церква святих Косми і Дем'яна була збудована у 1855 році а освячена у 1856 році [40, с. 286], а вже у шематизмі за 1890 рік говориться, що збудована і освячена вона у 1888 році [41, с. 265]. Тобто, можна висновувати, що у 1888 році була якась причина перебудови чи повністю нового збудування храму (найімовірніше, пожежа) [29].

Задokumentовані згадки про будову нової церкви, що є в історичних джерелах, наступні:

1888: «Збірка на фундацію храму братством і сестрицями парохії у розмірі 1000 золотих» [37, с. 78].

1888: «Єпископський Ординаріат уділив владу отцю-декану Проскурницькому благословити заснування нової церкви в Петрилові, яка має будуватися конкурентними коштами» [37, с. 85].

1891: «Єпископський Ординаріат поручив Устецькому декану в своєму імені уділити похвалу селянину з Петрилова Томотеї Дзинському за щедрий дар на побудову бічного вітваря в розмірі 300 золотих» [38, с. 75].

1891: «В Петрилові, деканату Устецького, старанням отця-декана і місцевого пароха всечесного отця Миколая Проскурницького побудована величава церква, яка ним же і поблагословенна в день Собору св. Арх. Михаїла» [38, с. 166].

Якщо слідувати останній згадці, яка датується 1891 роком можна стверджувати, що церква була побудована у цьому ж році, однак на балконі самого храму є напис, що церква збудована у 1888 році а розмальована у 1891 році без вказання дати освячення. І це наводить на думку, що церква була збудована дійсно в 1888 році, але не була освячена повністю, а, можливо, тільки один її бічний престіл і так вона діяла до 1891 року, коли її повністю розмалювали і благословили. На користь такого пояснення свідчать багато згадок про церкву в Петрилові у різноманітних історичних джерелах, що датують її як 1888, 1889, так і 1891 роком.

Патронами фундації та утримання церкви у першій пол. XIX ст. були наслідники Пассакаса (1832) [18, с. 177]; у другій пол. XIX ст. був П. Т. Григорій Богданович [40, с. 286], а в подальшому – його наслідники [43, с. 173]. Після них власником сіл Петрилів та Устя Зелене став Ізраїлит (Израилить), і відповідно на нього покладався обов'язок утримання місцевих церков [44, с. 157-158]. Однак патронат закінчився у 1925 році, коли церковне майно було розпарцельовано [45, с. 244].

Церковне майно, яке в тогочасній документації фігурує під загальною назвою «грунт ерекціональний», що включало крім самого храму і церковного двору ще орні поля, сіножать, ліс та ряд особливих прав та привілеїв: звільнення від податку, право вільного (безкоштовного) помолу зерна чи доставки води, які у різні часи як стрімко нарощувалися, так і їх критично не вистачало. Від часу заснування парохії і до 20-х рр. XX ст. спостерігаємо інтенсивний розвиток господарського комплексу у власності парохії, про що свідчать навіть успішні акти купівлі-продажі землі [34, с. 1]. Однак пізніше під впливом складних геополітичних та економічних процесів, які відбувалися і на добробуті звичайної сільської парафії, для забезпечення функціонування як самої церкви, так і деяких її господарських будівель, довелося почати розпродувати частину ерекціональних земель [33, с. 15], рештки яких в подальшому були розпарцельовані вже польською державною владою [18, с. 177].

На жаль, у вирі буремних подій XX ст. «благословенна грамота» на освячення храму не збереглася (була знищена чи загубилася), однак після реставрації церкви у 2018 році було віднайдено поручальну грамоту на освячення бічного престолу святого Миколая на ім'я Устецького декана, що знову підтверджує факт перебудови чи реставрації церкви у 1888/1891/1892 роках [46, с. 167].

Згідно із написом на балконі храму, її розмалював у 1891 році відомий на той час живописець Карл Скочдополь – судетський німець за походженням, випускник Академії мистецтв у Відні, який з невідомих причин осівся в Галичині (в місті Станиславів), вивчив українську мову і перейшов у греко-католицизм; був одружений із Марією (з дому Чорненко). Деякі елементи первинних розписів церкви втрачені і замінені новими з кінця XX століття – внаслідок ремонту 1989 року [17, с. 4]. До цього часу було відомо тільки про три церкви (пророка Іллі в Яблуниці [30], великомучениці Параскеви у Фитькові [28, с. 245] та Пресвятої Трійці в Пишківцях [24]), які були розписані цим видатним малярем [24], однак тепер вартує ставити в один ряд із ними четвертою і церкву святих безсрібників і чудотворців Косми і Дем'яна в Петриліві.

Збереглися також матеріали деканальних візитацій за 1894 [36] та 1898 [34] роки, які проливають світло на багато конкретної інформації, зокрема такої як кількість діючих престолів, наявних антимінсів в церкві, реєстр богослужбових риз та церковного посуду і книг, заміри «грунтів ерекціональних» тощо.

Церква в Петриліві стоїть у східній частині села, недалеко на північ від головної дороги і на захід від цвинтаря, на пологому схилі. Це святиня, яка в плані утворює хрест, має один верх і прибудовані ризницю та паламарку до вітваря. Стіни над опасанням оббили дерев'яною вагонкою, а простір під піддашшям при західній стіні бабинця перетворили у присінок. Бічний вхід до церкви розташований з півдня та півночі до нави. Бури зрубів стін над опасанням ошалювали вертикально дошками з лиштвами [29]. Від часу збудування церква була перекрита бляхою [36, с. 23]. Схожий опис також подає дослідник Василь Слободян у своєму авторському альбомі рисунків Антіна Вариводи: «Церква святих Косми і Дем'яна належить до будівель гуцульського типу. Хрещата в плані, з прямокутними бічними раменами та вітварем, при якому по обидва боки прибудовано невеликі прямокутні захристії, та з видовженим прямокутним бабинцем із критим присінком при західній стіні.

Нава завершена наметовою банею, посадженою на світловий восьмерик, який стоїть на високому зрубі стін надопасання. Рамена хреста вкриті двосхилими причілковими дахами, увінчаними на гребенях сліпими ліхтарями з маківками. Оперізує церкву піддашша, оперте на профільовані випусти вінців зрубів» [23, с. 274].

На південний захід від церкви знаходиться мурована, стінного типу, дзвіниця. Дата її побудови невідома, але у 2017 році вона була капітально оновлена [16]. Описується, що на ній спочатку було аж 7 дзвонів [36, с. 24], але тепер залишилося тільки три.

### **Парафія святих безсрібників Косми і Дем'яна в селі Петрилів – від початку Другої світової війни і до сьогодні**

Оскільки на західноукраїнських землях з 1939 року розгорталися події Другої світової війни видання церковно-тематичної періодики, зокрема історичних Шематизмів, було призупинено а після Львівського псевдособору 1946 року легальна діяльність Української греко-католицької церкви була заборона, тому прослідкувати розвиток церковного життя є дуже тяжким завданням. Про церковне життя краю відомим є тільки те, що у 1947 році весь Устецький деканат насильно був переведений до Російської Православної Церкви [6], а з 1990 року місцеві громади активно підтримували повернення у лоно греко-католицької церкви.

Будь-якої суттєвої інформації про церковно-парафіяльне життя села Петрилів на період радянської влади немає. Винятки становлять дві одинікі згадки, де у першій стверджується про те, що у 1944 році парафія зупинила своє існування через те, що «Піп утік з німцями» [31, с. 2], однак місцеві жителі пригадують протилежне – священик був схоплений комуністами і загинув у тюрмі [17, с. 5]. Від цього часу будь-які потреби духовного плану місцеві жителі повинні були задовольняти при церкві втричі меншої громади села Буківна [32, с. 52].

Пізніше у справі громади села Петрилів під грифом «уповноваженого у справах релігії» знаходимо документи (усі датовані одним днем – 10 вересня 1954 року) про відновлення діяльності приходської громади у селі Петрилів, але вже у лоні Російської Православної Церкви: Довідку про реєстрацію приходської громади православної Церкви, довідку про реєстрацію церковної ради, довідку про реєстрацію ревізійної комісії приходської громади [27, с. 1-3], однак є ствердження того, що храм почав діяти з 1955 року (як і храм Різдва Пресвятої Богородиці у селі Новосілка) [32, с. 52], що підтверджують і місцеві жителі.

Відносно парафія села Новосілка, то даних збереглося дуже мало, оскільки храм незадовго після відновлення діяльності у 1955 році був знову закритий у 1961 році і виконував роль складського приміщення аж до 1989 року. У цьому ж році громада села зробила подання на відкриття церкви для його використання за першочерговим призначенням [26, с. 1-12].

На межі 1989 та 1990 року, на хвилі подій виходу УГКЦ із підпілля та відродження її структур, парафія села Петрилів, Новосілка та Золота Липа добровільно, із ініціативи місцевого населення перейшла під юрисдикцію Преосвященного Кир Павла (Василика), з 1993 року – Ординарія Коломийсько-Чернівецької Єпархії. Куратором цієї справи був місцевий парох о. Микола Понайда (інстальований на парохію 14 серпня 1989 року [15, с. 5-6]), якого всіляко підтримував голова місцевого колективного господарства села п. Михайло Мирославович Гордій. Аналізуючи минуле, отець Микола Понайда пригадує, що справа переходу Петрилівської громади в лоно УГКЦ була дуже важка, адже село було досить комунізоване, місцевий колгосп, найбагатший у Тлумацькому районі, приносив мільйонний дохід, що спричиняло сильний спротив цьому переходу з боку радянських державних органів районної та обласної влади з метою запобігання заворушень «пролетарських мас», однак все ж їм вдалося в короткі терміни досягнути поставленої мети – повернутися до «батьківської та прадідівської віри» [10, с. 1].

Тодішній протопресвітер Тлумацький о. Володимир Війтишин (тепер – Високопреосвященний Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський) згадує, про особливо теплу зустріч селянами його та їхню відкритість та бажання переходу в лоно УГКЦ [8, с. 1].

Першою визначною подією, де була засвідчена відкрита прихильність до Української греко-католицької церкви громадою села – це посвячення символічної могили героям визвольних змагань українського народу в селі Петрилів 11 грудня 1991 року за участю владики Павла Василика [9, с. 1].

Існує багато місцевих напівлегендарних історій пов'язаних із релігійним життям села в період 1944-1989 рр., що були не задокументовані, але активно передаються в середовищі місцевих жителів.

#### **Священнослужителі парафії села Петрилів**

Слідуючи історичним Шематизмам Львівської Архієпархії (1832-1944 рр.) та Станіславської Єпархії (1885-1938 рр.) отримуємо цінну джерельну базу для визначення кількості населення та його конфесійної приналежності у різні роки (Таблиця 2) [1, с. 561; 46, с. 167].

Таблиця 2

Число українських католиків		
Рік	Кількість вірних греко-католиків у с. Петрилів	Разом
1832:	1200	1490
1844:	1310	1645
1854:	1332	1629
1864:	1408	1739
1874:	1503	1877
1884:	1558	1966
1886:	1575	1998
1896:	1690	2140
1906:	2146	2741
1914:	2120	2680
1927:	2312	2956
1938:	2274	2874

Перелік священників у юрисдикції Львівської Архієпархії (1832-1885 рр.):

#### Парохи:

Дмитро Русінович	[1832]-1851+
Григорій Воевідка	1851-1855 рр.
[1, с. 561]	

#### Сотрудники:

Микола Потелицький	1841-1842 рр.
Антін Струтинський	1857-1859 рр.
Віктор Шомкевич	1859-1862 рр.
Йосиф Студинський	1862-1866 рр.
Лев Шухевич	[1874]
Михайло Баран	1875-1876 рр.
Юліян Проскурницький	1876-1878 рр.
Іван Воевідка	1879-1883 рр.
Софрон Левицький	1883+
[1, с. 561]	

## Перелік священників у юрисдикції Станіславівської Єпархії (1885-1939 рр.):

## Парохи:

Микола Проскурницький	1855-1896 рр.
Омел'ян Гавацький (адміністратор)	1896-1898 рр.
Володимир Димінський	1898-1916 рр.
Дмитро Припхан	1921-[1938] рр.
[46, с. 167]	

## Сотрудники:

Софрон Левицький	1886-1887 рр.
Клим Кульчицький	1887-1888 рр.
Броніслав Верхановський	1889-1892 рр.
Спиридон Кархут	1892-1893 рр.
Іван Іванців	1893+
Іван Назаревич	1893 р.
Володимир Яворський	1894-1896 рр.
Йосиф Скалич	1896-1900 рр.
Ярослав Марчак	1906-1908 рр.
Василь Малкович	1927-1929 рр.
Йосиф Василина	1932-[1933] рр.
[46, с. 167]	

Про священників села на період 1832-1938 рр. є відомо критично мало інформації, яку можна систематизувати та подати наступним чином:

Русінович Дмитро (1797-23.12.1851 рр.) – хіротонізований 1822 р., з історичних документів відомо тільки про його служіння в селі Петрилів як пароха і адміністратора посади декана Устецького (1832-1851 рр.) [1, с. 379].

Воевідка Григорій (1822-13.12.1888 рр.) – хіротонізований 1846 р., повдовів у 1875 р. Починав своє пастирське служіння як сотрудник парафії села Стецева на Снятинщині (1846-1848 рр.), де пізніше на період 1848-1852 року став адміністратором парохії. З 1852 по 1855 рр. був адміністратором села Петрилів. Останнім місцем його служіння було село Голинь на Калушині – спочатку як адміністратор (1855-1856 рр.), а пізніше як парох – з 1856 року і до своєї смерті [1, с. 473].

Першим парохом новозбудованої церкви у 1855/1888 році в селі Петрилів (Рис. 2) був «Всечесний отець Николай Проскурницький (1817-01.08.1896), почесний радник Митрополичої та Єпископської консисторій із відзнакою крилошанина» [39, с. 89]; 1842 року висвячений на священника, 1842-1847 рр. – адміністратор парафії села Сливки (Калушина), потім у 1848-1855 – села Голинь [1, с. 361], у 1855 році – інстальований на парохію села Петрилів [41, с. 265]; у 1874-1880 рр. – віце-декан Устецький, 1880-1882 рр. – адміністратор деканату, 1882-1896 рр. – декан Устецький [1, с. 361], був одружений, повдовів у 1856 році [1, с. 361].

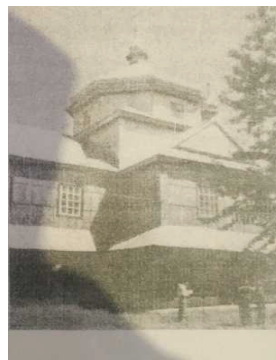


Рис. 2



Димінський Володимир (1856-25.08.1916 рр.) – хіротонізований 1890 р., спочатку був катедральним сотрудником в Станіславові (1890-1898 рр.), після чого до своєї смерті був парохом Петриллова; був одружений, повдовів у 1910 році [46, с. 288].

Припхан Дмитро (1887-1947 рр.) – хіротонізований у 1912 р., цілібат. Починав своє служіння як сотрудник на парафії села Великі Чорнокінци (Гусятин) у 1913-1914 рр., а потім вже у повоєнний період продовжував служіння вже як парох у с. Петрилів [46, с. 354].

Із розповідей старожилів (Дзінька К. Д., 1921 р. н. та Шпак Р. Ф., 1932 р. н.) дізнаємося, що першим священиком, якого вони запам'ятали був отець Шкроміда, який помер і похований в Петриліві на місцевому цвинтарі. Другим був Демінський приблизно 1905 р., помер і похований тут. Потім був Припхан Дмитро (з 1920 до 1939 року). У 1939 році його вигнали комуністи (помер і похований в с. Лука Монастириського р-ну). Від 1941 до 1944 року парохом був Волошук Роман (1912 – ? рр.), який потрапив у тюрму і там його знищили [17, с. 5] – хіротонізований 1937 р., цілібат., починав своє служіння в селі Гостів на Тлумаччині у 1937-[1938] рр. [46, с. 382]

Також, за свідченнями місцевого жителя, вояка Української Повстанської Армії Василя Кузика у село навідувався підпільний священик, однак його імені чи походження вони не знали [7, с. 2].

Загалом парафіяльні священики села Петрилів були активними громадсько-політичними та церковними діячами. Для прикладу:

Клим Кульчицький (1862/1863-1932 рр.) – видатний церковний діяч УГКЦ. Написав першу відозву в справі створення у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) української гімназії, делегат з'їзду священиків Галицької митрополії у Станіславі, голова Священничого комітету ЗУНР [11].

Софрон Левицький (1860-1932 рр.) – український священик, фольклорист, краєзнавець, публіцист та громадський діяч, батько відомого українського діаспорного письменника, перекладача, журналіста та сатириста-богеміста Василя Левицького (Софронів – псевдонім собі взяв за іменем батька). Публікував свої дописи, промови та виступи в таких виданнях як газета «Діло» та часописі «Буковина» за редакцією О. Маковея. За свою активну діяльність ввійшов до когорти «будителів українського духу» на Прикарпатті [13].

Спиридон Кархут (1869-1931 рр.) – священик УГКЦ, мовознавець, педагог, редактор «Службника» (1925), автор «Граматики української церковнослов'янської мови сучасної доби в зв'язку з старослов'янською мовою: «Фономорфологія»» (1925). Переклав із давньогрецької мови та видав із власною передмовою «Плютарха життєпись Перікля», упорядкував для учнів гімназій «Вибір з письм римських елегіків Катулля, Тибулля, Проперція і Овідія» (1911) [25].

Та все ж прогалини у знаннях про парафіяльних священиків села досить значні. Так, будь-які біографічні матеріали ми черпаємо досить обмежено із церковних Шематизмів, які позбавлені нарративного характеру і в більшій мірі являють собою збірник статистичних матеріалів, однак все ж залишаються незамінними під час пошуків необхідної інформації [4, с. 175-204]. Наступним важливим джерелом для нас є так звана «Метрика кліру» – Книга обліку священиків Станіславської єпархії, яка хоч і не відзначається особливим багатством дискурсивного тексту чи вичерпністю відносно всіх священиків, але доповнює нам відомості про священнослужителів як, наприклад, про отця-декана Проскурницького [12, с. 111], його родича отця Юліяна [12, с. 112], сотрудник парафії Назаревича Івана [12, с. 32] та останнього довоєнного пароха Петриллова – Припхана Дмитра [12, с. 128].

## Священики повоєнного періоду і до сьогодні:

Одуд Михайло (із с. Барвінкове Тернопільської обл.)	1971-1975 рр.
Місячко М. (з Івано-Франківська)	[?]
Дзундза Роман	1982-1985 рр.
Сурак Тадей	1985-1987 рр.
Юрив Василь (зі Львова)	1987-1988 рр.
Балагура Роман (із с. Мижгір'я Тернопільської обл.)	1988-1989 рр.
Понайда Микола	1989-1990 рр.
Цап'юк Іван	1990-1992 рр.
Євстахій Гасяк	від 1992 р.
[17, с. 5]	

На сьогодні (інстальований на парафію 5 квітня 1992 року; хіротонізований на диякона 31.05.1981 р. Б., на священика – 21.06.1981 р. Б.) парохом церкви святих Косми і Дем'яна в селі Петрилів є протоієрей Євстахій Гасяк (нар. 03.05.1954 р.) – уродженець села Бобрівники (Монастириський район, Тернопільська область), випускник Московської Духовної Семінарії і Академії (1976-1981 рр.), багаторічний викладач (1994-2006 рр.) Івано-Франківської Теологічної Академії на період ректорства Кир Софрона (Мудрого).

**Висновки.** Усі ми живемо в історії, живемо історією своєї батьківщини, краю, парафії, свого роду. Минуле кожного – це маленький потічок, який, зливаючись з іншими, творить історію рідного краю – місця, де людина народилася, жили її предки.

Історичне краєзнавство переживає процес пошуку нових форм, постановки першорядних завдань для збагачення світогляду кожної особи зокрема. Воно набуває яскраво вираженого індивідуально-місцевого характеру, що пов'язано із збільшенням інтересом до минулого окремих територій, а також – зважаючи на загострення національних, культурних та релігійних проблем. Про «малу батьківщину» говоримо тоді, коли відчуваємо гостру необхідність «відчути своє коріння», що і виливається, наприклад, у дослідженні історії своєї парафії.

У історії розвитку парафії села Петрилів відобразилася вся непроста, героїчна та трагічна історія українського народу та його церкви. Говорячи слова «своє село», «рідна церква» відчуваємо серцем значущість цих понять у житті кожного з нас. І це пробуджує нас до особистісного активного дослідження історії своєї парафії для вичерпного пізнання своєї ідентичності.

## Список використаної літератури

1. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської Архієпархії (1832–1944). Т. 1: Адміністрація і Парохії: англійською мовою. Львів – Київ : КМ Академія, 2004. 1003 с.
2. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської Архієпархії (1832-1944). Том 2: Духовенство і релігійні згромадження: англійською мовою. Львів – Київ : КМ Академія, 2004. 570 с.
3. Громик В., Слободян В. Дерев'яні церкви Івано-Франківської області. Львів, 2016. 545 с.
4. Делятинський Р. Шематизм Станиславівської єпархії (1886 – 1938 рр.): особливості історичного джерела. Івано-Франківськ : Наук. вісник ІФТА УГКЦ «Добрий пастир», 2011. Вип. 4. С. 175-204.
5. Дерев'яна церква св. Кузьми і Дем'яна 1889 р. URL: [https://www.pslava.info/Petryliv\\_S\\_CerkSvKuzmyIDemjana,239629.html](https://www.pslava.info/Petryliv_S_CerkSvKuzmyIDemjana,239629.html) (дата звернення: 22.02.2021).
6. Історія парафії Собору Пресвятої Богородиці та її святинь (Устя Зелене). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BRh4z9G9Tuo> (дата звернення: 23.02.2021).

7. Інтерв'ю з Василем Кузиком, 1934 р. нар. Запис 10.03.2021, с. Петрилів, інтерв'юєр Гасяк Є. П. Особистий архів Мужика Р. П. 3 арк.
8. Інтерв'ю з Високопреосвященним Архієпископом і Митрополитом Івано-Франківським Володимиром (Війтишином) від 12.07.2021, м. Тлумач, інтерв'юєр: Гасяк Є. П. Особистий архів Мужика Р. П. 1 арк.
9. Інтерв'ю з Іваном Калинюком від 13.03.2021, с. Петрилів, інтерв'юєр: Гасяк Є. П. Особистий архів Мужика Р. П. 1 арк.
10. Інтерв'ю з о. Миколою Понайдою від 13.03.2021, м. Тисмениця, інтерв'юєр: Гасяк Є. П. Особистий архів Мужика Р. П. 1 арк.
11. Клим Кульчицький. URL: [http://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=51530](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=51530) (дата звернення: 23.02.2021).
12. Книга обліку священників Станіславської єпархії. Станіславська греко-католицька єпархія (4 грудня 1873-31 березня 1944 рр.). *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 195,,а". 200 с.
13. Левицький Софрон. URL: <https://sites.google.com/site/xatachytalnya1/pismenniki-prikarpatia/levickij-sofрон> (дата звернення: 23.02.2021).
14. Новосілка. Дерев'яні храми і церкви Західної України. <http://decerkva.org.ua/fra/povosilka.html> (дата звернення: 20.07.2021).
15. Особова справа священика Понайди Миколайовича. Управління у справах національностей міграції та релігій ОДА. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ, Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 336. 8 с.
16. Петрилів. Дерев'яні храми і церкви Західної України. URL: <http://decerkva.org.ua/fra/petryliv.html> (дата звернення: 29.10.2019).
17. Петрилів: село на Дністровських кручах. Інтерв'ю з Марією Мулою: Петрилів: село на Дністровських кручах, 1942 р. нар. Запис 14.03.2021, с. Петрилів, інтерв'юєр Мужик Р. П. Особистий архів Гасяка Є. П. 5 арк.
18. Процак Р. Церкви Прикарпатського краю. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. 180 с.
19. Редактори міфів: “сплавлені Дністром” дерев'яні церкви. URL: <https://doba.te.ua/post/47977> (дата звернення: 10.03.2021).
20. Свій край як рай. Село Петрилів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IMwy8MiXr4U> (дата звернення: 23.10.2019).
21. Скоцилас І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII-XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія, т. 2: Протоколи генеральних візитацій. Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. ссviii + 512 с.
22. Слободян В. Каталог існуючих дерев'яних церков України і українських етнічних земель. Львів : Вісник ін-ту Укрзахідпроектреставрація, 1996. С. 159 с.
23. Слободян В. Українські дерев'яні церкви в рисунках Антона Вариводи. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2020. 312 с.
24. Софія Андрухович: «Бучач – свідчення того, що історія не забувається» <https://litcentr.in.ua/blog/2016-10-25-136> (дата звернення: 03.08.2021).
25. Спиридон Кархут: 150 років. URL: [http://pmu.in.ua/mycalendar/?fbclid=IwAR0Ba96OQ0VM-t0d1esLeyWJiliE-pt3Oe4hi1b1RX4bssD4qBrppJn8Fdu&mc\\_id=77](http://pmu.in.ua/mycalendar/?fbclid=IwAR0Ba96OQ0VM-t0d1esLeyWJiliE-pt3Oe4hi1b1RX4bssD4qBrppJn8Fdu&mc_id=77) (дата звернення: 23.02.2021).
26. Справа на релігійну громаду РПЦ села Новосілка Тлумачького району (16 серпня 1989 – 28 серпня 1989 року). Уповноважений Ради в справах релігії при РМ УРСР по Івано-Франківській області. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 596. 14 с.
27. Справа № 629 на церковну громаду села Петрилів «Козьми і Дем'яна» Тлумачького району. Виконком Станіславської обласної Ради депутатів трудящих. Уповноважений Ради в справах Руської Православної Церкви при Раді Міністрів СРСР по Станіс-

- лавській області. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. Р-388. Оп. 3. Спр. 603. 36 с.
28. Флис Світлана. Греко-Католицька «катакомбна» Церква на Надвірнянщині: персоналістичний аспект. Івано-Франківськ : Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир»: 36 наук. праць. Вип. 6. Богослов'я. 2014. С. 234-248.
  29. Храм святих Косми і Дем'яна УГКЦ, с. Петрилів, Тлумацький район. URL: <http://www.religion.if.ua/постати/храм-святих-косми-і-демяна-угкц-с-пе/> (дата звернення: 28.10.2019).
  30. Церква пророка Іллі в Яблуниці. <https://zabytki.in.ua/uk/3503/tserkva-proroka-illi-v-yablunitsi> (дата звернення: 03.08.2021).
  31. Дело № 30. Сведения о религиозных обществах всех верований по Тлумачскому району, Станиславской области (6 февраля 1945 – 1 августа 1945 года). Исполнительный комитет Станиславского областного совета депутатов трудящихся. Уполномоченный Совета по делам религиозных культов при Совете Министров УССР по Станиславской области. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. Р-388а. Оп. 2. Спр. 46. 2 с.
  32. Журнал учета церквей за 1946 год. Виконавчий комітет обласної Ради депутатів трудящих (ОБЛВИКОНКОМ). Уполномоченный Совета по делам религиозных культов при Совете Министров УССР по Ивано-Франковской области. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. Р-389сч. Оп. 2. Спр. 3. 71 с.
  33. Переписка с приходом села Петрилов о выдаче ему разрешения на продажу церковной земли (11 декабря 1924 – 10 мая 1928 гг.). Станиславская консистория. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 888. 15 с.
  34. Переписка с приходом села Петрилов по вопросу купли церковной земли (23 мая 1883 – 24 февраля 1885 гг.). Станиславская консистория. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 275. 22 с.
  35. Сведения о состоянии церквей и хозяйственных построек приходов Устецкого деканата (28-30 марта 1898 г.). Станиславская консистория. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 585. 28 с.
  36. Сведения о состоянии церквей и хозяйственных построек Устецкого деканата (3-15 августа 1894 г.). Станиславская консистория. *Державний архів Івано-Франківської області*. м. Івано-Франківськ. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 470. 30 с.
  37. Вѣсникъ Станиславовской Епархіи зъ року 1888. Рочникъ III. Зъ печатиѣ І. Данкевича. Станиславовѣ, 1888. 147 с.
  38. Вѣсникъ Станиславовской Епархіи зъ р. 1891. Рочникъ VI. Зъ печатиѣ І. Данкевича. Станиславовѣ, 1891. 176 с.
  39. Шематизмъ всечестного клира Епископской Дієцезіи греко-католической Станиславовской на рокъ 1886. Львовъ : изъ типографіи Ставропигійского Института подъ управленіемъ И. О. Тарнавского. 1886. 124 с.
  40. Шематизмъ всего Клира Греко-Католической Епархіи Станиславовской на рокъ Божій 1888. III. рочникъ. Зъ печатиѣ І. Данкевича. Въ Станиславовѣ : накладомъ Клира Епархіального, 1888. 342 с.
  41. Шематизмъ всего Клира Греко-Католической Епархіи Станиславовской на рокъ Божій 1890. V. рочникъ. Зъ печатиѣ І. Данкевича. Въ Станиславовѣ : накладомъ Клира Епархіального, 1890. 313 с.
  42. Шематизмъ всего Клира Греко-Католической Епархіи Станиславовской на рокъ Божій 1897. XII. рочникъ. Зъ печатиѣ І. Данкевича. Въ Станиславовѣ : накладомъ Клира Епархіального, 1897. 207 с.
  43. Шематизмъ всего Клира Греко-Католической Епархіи Станиславовской на рокъ Божій 1905. Рочникъ XX. Станиславовѣ. Накладомъ Клира Епархіального, 1905. 284 с.

44. Шематизмъ всего Клира Греко-Католической Епархіи Станиславской на рокъ Божій 1909. Рочникъ XXIV. Станиславовъ. Накладомъ Клира Епархіального, 1909. 235 с.
45. Шематизмъ всего Клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1925. Річник XXX. Станиславів. Накладомъ Клира Епархіяльного, 1925. 325 с.
46. Blazejowskyj D. Historical Sematism of the Eparchy of Stanislaviv: from Its Establishment until the Outbreak of World War II (1885-1938). L'viv : 2002. 450 p.
47. Źródła dziejowe. Tom XVIII. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Cz. I. Ziemia ruskie. Ruś Czerwona. s. 172 – Warszawa: Skład główny u Gerberta I Wolfa, 1902. 252 s.

## ESSAY ON THE HISTORY OF THE PARISH "HOLY SILVERSMITHS AND MIRACLE WORKERS KOSMA I DAMIAN" IN PETRYLIV VILLAGE

**Vitaliy Derkach**

*PZVO "Ivano-Frankivska Akademiya Ivana Zolotoustoho",  
Department of Social and Humanitarian Disciplines  
Sofron Mudryi Str., 22, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine  
<https://orcid.org/0000-0001-7706-801X>*

**Rostyslav Muzhyk**

*PZVO "Ivano-Frankivska Akademiya Ivana Zolotoustoho"  
Department of Theology  
Sofron Mudryi Str., 22, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine  
<https://orcid.org/0009-0005-5730-2442>*

The article delves into a comprehensive study of the parish life history of Petryliv village, beginning from the earliest mentions of the church construction to the legalisation of the UGCC's activities. Initially, it explores the church's original mentions dating back to the 16th century. Subsequently, the study examines the chronological aspects of the XVII-XVIII centuries. The narrative then offers a detailed analysis of significant events in the parish's history from the mid-19th century until the close of the 20th century, providing a comprehensive overview of its formation and development. As a culmination of this historical exploration, the article presents a list of parish priests, accompanied by biographical details, local residents' memories and evaluations of their contributions, as well as their engagement at local, regional, and national levels. Finally, the article concludes with a brief reflection on the significance of researching individual parish histories, emphasising their role in shaping national consciousness and identity for future generations.

This study marks the first endeavour in the local scientific history of the Tlumach region to systematically organise information sourced from historical records regarding significant dates and events in the parish life of Petryliv village. It covers various aspects such as the construction and consecration of the church, identifying key figures who played roles in its establishment, and acknowledging individuals who provided notable support. Additionally, it acknowledges previous researchers who have explored this topic in their works. The study also delves into the property status of the parish over different periods, tracing the dynamics of its changes. Furthermore, it presents the most comprehensive list to date of all priests, parishioners, administrators, or employees associated with the parish, accompanied by their biographies and assessments of their contributions to the development of church life in Petryliv village.

Thus, it is possible to summarize such a study as the first modern local research on the history of a separate parish of Pokuttya region, the history of the parish situation of Petryliv village: spiritual and material, its cultural development, development.

*Key words:* Petryliv, parish, church, UGCC, research, parish life, priests, parish priest, assistant priest, administrator, historical and local history, village, community, national idea, Schematism.